

KÖNYVISMERTETÉS

Világháborús emlékművek Edelény környékén

Kiadó: Edelényi Művelődési Központ, Könyvtár és Közérdekű Muzeális Kiállítóhely. Edelény, 2015. A/5. 260 p. Edelényi Füzetek 50. A könyv megjelenését az Első Világháborús Centenárium Emlékbizottság támogatta.

Az alábbiakban a szerző, Hadobás Pál előszavát közöljük.

2014-ben volt az I. világháború kitörésének a 100. évfordulója, 2015-ben pedig a II. világháború befejezésének 70. évfordulójára emlékeztünk. Az első világháború évfordulójához kötődve az Edelényi Művelődési Központ, Könyvtár és Közérdekű Muzeális Kiállítóhely (Akkor még Művelődési Központ, Könyvtár és Szekrényessy Árpád Múzeum.) az Edelényi Füzetek című kiadványsorozatában 2014-ben megjelentette a **Bódva-völgyiek a Nagy Háborúban** című könyvet, amely visszaemlékezés- és naplórészleteket, valamint fotókat közöl a világháborút megjárt, a Bódva-völgy településein élt emberektől. A közölt dokumentumrészletek többségének kéziratát az edelényi Városi Könyvtár helytörténeti gyűjteménye őrzi.

A most közreadott könyvben az 1950-ben létrejött és 1983-ban megszűnt **Edelényi járás** 65 településének első és második világháborús emlékműveit, emléktábláit vesszük számba, tisztelegve őseink áldozatkészsége és hősiessége előtt, valamint emlékezve arra a sok szenvedésre, melyet szüleink, nagyszüleink, dédszüleink átéltek a két világháború borzalmas időszakában. 1910-ben a tárgyalt területen 44205 fő lakott. Az I. világhá-

háborúban részt vett 5630 fő, a lakosság 12,7 százaléka, hősi halált halt 1031 fő, a besorozottak 18,3 százaléka, vitézzé avattak 55 főt, a rendelkezésünkre álló források szerint. A II. világháborúról csak az áldozatokkal kapcsolatos adatokkal rendelkezünk, de azok is hiányosak.

Az Edelény környéki települések közül 37 állított emlékművet, emléktáblát, vagy Hősök sírját a két világháború között a Nagy Háború helyi áldozatainak emlékére, vagyis ennyiről tudunk, hisz a Hősök sírját a II. világháború után a legtöbb helyen egy idő után már nem gondozták és még a helye is feledésbe merült napjainkra. A többi település csak 1990 után tudott méltó emléket állítani az 1945-öt követő kényszerű hallgatás miatt, ekkor azonban már a II. világháború áldozatai is felkerültek az emlékművekre, és az előzőekben említett 37 település is kiegészítette az emlékművet a II. világháború áldozataival, vagy újat épített. Három településen – **Dobódel, Teresztenye, Tornakápolna** – nem állítottak emléket a két világháború helyi áldozatainak.

Az I. világháború után a családok is igyekeztek maradandó síremléket állítani az ismeretlen helyen eltemetett, vagy a harcúterén szerzett sebesülésbe vagy betegségbe otthonukban elhunyt szeretteiknek. A települések temetőiben sok ilyen síremléssel találkozhatunk még napjainkban is. Munkánkban ezen síremlékek közlésétől eltekintettünk, mert felkutatásuk, összeírásuk hosszadalmas munka lenne és egy új könyv megírását tenné szükségessé.

A bevezető után egy felújított első világháborús emlékmű újraavatásán elhangzott beszédet és a hősi emlékművek és Hősök Emlékünnepe rövid történetét közöljük.

Egy-egy település emlékművénél, emléktáblájánál a következő adatok szerepelnek, valamint fényképet is közlünk az objektumról. (Az általam készített képek 2015-ben készültek.)

1. Az állítató neve. Műalkotásnál a szobrászművész rövid életrajza. Az emlékmű tervezője, készítője.
2. A készítés, vagy avatás időpontja.
3. Az emlékmű, emléktábla helye.
4. Anyaga, mérete, leírása.
5. Egyéb adatok.
6. Irodalom.

A damaki I-II. világháborús emlékmű.

Bódva-völgyiek a Totális Háborúban: 70 éve ért véget a II. világháború

Kiadó: Edelényi Művelődési Központ, Könyvtár és Közérdekű Muzeális Kiállítóhely. Edelény, 2015. A/5. 230 p. Edelényi Füzetek 51.

Az alábbiakban a szerkesztő, Hadobás Pál előszavát közöljük.

70 év. Több mint két emberöltő. Ez alatt az idő alatt több generáció is felnőtt az országban úgy, hogy hosszú időn keresztül még a családokban is csak titokban beszélhettek a második világháborúban, vagy, ahogy a történészek nevezik a Totális Háborúban részt vett emberek a fronton elszenvedett megpróbáltatásokról, a háborút követő megtorlásokról, a folyamatos atrocitásokról. A világháború után hatalomra került kommunista rendszer ideje alatt a harcokban hősi halált halt katonáknak nem állíthattak méltó emléket a települések (bár több helyen titokban megtették, pl. Edelény környékén, Boldván és Alsótelekesen 1969-ben), ezt csak 1990 után tehették meg.

Az edelényi Városi Könyvtár helytörténeti gyűjteménye több visszaemlékezést, fényképanyagot tart nyilván a második világháború időszakából. A visszaemlékezések többsége a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Honismereti Egyesület Istvánffy Gyula honismereti pályázatára készült az 1970-es és 80-as években, az intézmény akkori igazgatója Slezsák Imre (1932-2002) szervezőmunkájának eredményeként.

Ezen dolgozatokból, visszaemlékezésekből, valamint más helytörténeti munkákból, és magánszemélyek által átadott, a hozzátartozójuk által írt visszaemlékezésekből közlünk részle-

teket, valamint a frontot járt katonák hagyatékából fényképeket jelen összeállításunkban.

1995-ben, a második világháború befejezésének 50. évfordulója alkalmával **Emlékképek: Edelényiek a második világháborúról** címmel, az Edelényi Füzetek 11. köteteként megjelent egy könyv Hadobás Pál szerkesztésében, amely tizenegy ember tizenkét visszaemlékezését tartalmazza a fronton és a „málenkij robot” alatt elszenvedett évekről. Ezen visszaemlékezések újraközlésétől jelen összeállításban eltekintünk, azonban a teljesség érdekében szükségesnek tartjuk felhívni rá a tisztelt olvasó figyelmét.

A visszaemlékezésekben szereplő települések és földrajzi területek neveit nem javítottuk ki, amelyeket azonosítani tudtunk a mai településekkel és földrajzi nevekkkel, azokról rövid leírást közlünk, amelyeket nem, azok után kérdőjelet tettünk. Csak a mai Magyarország területén kívül eső településeket ismertetjük, és a többször előforduló településeket és földrajzi neveket csak egyszer említjük.

Ezúton mondunk köszönetet Józsa Istvánnak nagybátyja (Rescsánszki Ernő) és anyai nagyapja (Veres K. Ferenc) visszaemlékezésének rendelkezésünkre bocsátásáért, valamint Kabdebon Jánosnak, hogy hozzájárult anyai nagyapja (Markovics János) második világháborús visszaemlékezésének közléséhez.

A hangácsi Birinyi Gyula hagyatékából származó II. világháborús fénykép.